

باهوش، رمانی انسانی و هوشمندانه

- عنوان کتاب: باهوش
- نویسنده: کیم اسلیتر
- مترجم: مژگان کلهر
- ناشر: افق
- چاپ اول: ۱۳۹۶، ۲۴۰ ص.

مارتین برانت خبرنگار جنایی شبکه است. همین علاقه باعث می‌شود او وارد یک ماجرای جنایی شود که در اطراف منزل آن‌ها و در کنار رودخانه ترنت اتفاق افتاده است.

ماجرا از زمانی شروع می‌شود که او جنازه بادر کرده مرد بی‌خانمانی به اسم کالین را، که دوست جین است، در رودخانه می‌بیند. جین، دوست کالین، و زن بی‌خانمانی است که قبلاً ماما بوده اما پس از مرگ پسرش افسردگی گرفته و از همسرش جدا شده است. پلیس که به محل حادثه می‌آید، جنازه را از آب بیرون می‌کشد و می‌برد. نظر پلیس این است که او لیز خورده و در آب افتاده و چون شنا نمی‌دانسته غرق شده است. کالین اما نظر دیگری دارد و همین موضوع را برای خبرنگار جنایی اسکای نیوز می‌نویسد. خودش هم می‌کوشد این ماجرا را پیگیری کند. پس با دقت هر آنچه را که به نظرش می‌رسد یادداشت می‌کند و در دفتر نقاشی‌اش شکل‌هایی برای آن می‌کشد.

کالین، قهرمان و راوی نخستین رمان نوجوانانه کیم اسلیتر (kim slater) به نام «باهوش» است. همان‌طور که روی جلد کتاب اشاره شده است، در این کتاب ما با ماجرای پلیسی و جنایی سروکار داریم که یک کارآگاه متفاوت در آن نقش‌آفرینی می‌کند.

کتابی که دیده شد

کتاب با وجود آنکه نخستین اثر نویسنده است، شهرت و جوایز متعددی را برای نویسنده به ارمغان آورده است. جایزه کتاب لیدز (۲۰۱۵)، جایزه کتاب سنت هلن (۲۰۱۵)، جایزه کتاب برج هملت‌ها (۲۰۱۵)، جایزه جفری‌تریپ (ایالت‌های میانه شرقی انگلستان) (۲۰۱۵)، جایزه کتاب برلیانت (۲۰۱۶) و جایزه کتاب ۱۰۶۶ مدرسه (۲۰۱۶) و قرار گرفتن در فهرست بیست کتاب برتر مدال کارنگی (Carnegie medal longlist 2015) از افتخارات کتاب به‌شمار می‌آید.

ویژگی‌های قهرمان متفاوت کتاب

رمان نوجوانانه «باهوش» (Smart) به شکل اول شخص و از دید «کالین وودز» روایت می‌شود؛ نوجوانی که در پایه نهم مدرسه‌ای در حاشیه شهر ناتینگهام درس می‌خواند. او دچار اُتیسسم و هم‌زمان اَسَم است و در خانه‌ای با مادر، ناپدری‌اش تونی و نابرداری‌اش رایان زندگی می‌کند.

خانه‌ای که کالین در آن زندگی می‌کند بسیار ناامن است و او مدام منتظر است از ناپدری و حتی نابرداری‌اش کتک بخورد یا زور و فحش بشنود.

مادر او اغلب در بیرون از خانه است و از صبح زود تا پاسی از شب مشغول کار در یک فروشگاه است و فقط ساعات اندکی را در کنار او می‌گذراند. گرچه فروشگاه محل کار مادر خیلی دور از خانه نیست، اما رفتن به آنجا برای کالین ممنوع است. محله‌ای هم که او در آن زندگی می‌کند، محله سالمی نیست و جزء نقاط جرم‌خیز شهر است.

کالین با وجود مشکلاتی که دارد پسری هنرمند است و در مسابقه نقاشی زیر ۱۶ سال شهرش مقام برتر را کسب کرده است. هنرمند مورد علاقه او نقاشی است به نام ال. اس. لوری و پسرک به شدت تحت تأثیر گفته‌ها، اندیشه‌ها و نقاشی‌های اوست. کالین اطلاعات زیادی درباره این هنرمند دارد. او این اطلاعات را از کتابی که درباره زندگی و آثار او نوشته شده، به دست آورده است. این کتاب را خانم کرین - معلم کمکی لوری در مدرسه، که تأثیر عمیقی هم بر روی او دارد و در جای جای این کتاب نقشش به شدت پررنگ است - به دلیل موفقیتش در مسابقات نقاشی به او جایزه داده است.

کالین افزون بر نقاشی، عاشق گزارشگری است و دوست دارد در آینده برای مدتی خبرنگار روزنامه ایونینگ‌پست باشد و پس از مدتی کار کردن در این روزنامه به شبکه اسکای‌نیوز بپیوندد که همه آدم‌های سرشناس دوست دارند قبل از شبکه‌های دیگر با آن مصاحبه کنند. در بین کارمندان اسکای‌نیوز، کالین عاشق

کیم اسلیتر در جمع تعدادی از علاقه‌مندان داستان و داستان‌نویسی

عبارت دیگر خواننده با رمانی کاملاً باورپذیر سروکار دارد. رمان ضمن آنکه بر محور یک قتل گسترش یافته است و عادتاً باید تلخ باشد، اما با عناصری از امید و آرزو ترمیم و تقویت شده است؛ پس می‌توان انتظار داشت موجب آزار خواننده نوجوان نشود. عدم رعایت همین ملاحظه ساده، موجب شده است برخی از رمان‌های نوجوانان و حتی کودکان ما آلوده به نوعی تلخی آزاردهنده شوند.

انتخاب یک راوی خوب و مناسب موجب شده است، نویسندگان بدون آنکه در حال پند دادن به نظر برسند، به راحتی خواننده را به برخی از اصول اخلاقی یا آداب اجتماعی توجه دهد. به این ترتیب کتاب نه تنها برای خوانندگان نوجوان مناسب است، یک نمونه خوب برای نویسندگان و ناشرانی است که هوادار داستان‌هایی با پیام‌های اخلاقی‌اند. به‌طور خلاصه می‌توان گفت رمان «باهوش» با توجه به موضوع انسانی آن، خوب و به‌اندازه گسترش داده شده و در حد و اندازه خود هوشمندانه نگاشته شده است.

از دیگر امتیازات کتاب، ترجمه آن به قلم مژگان کلهر و ویرایش آن به دست آتوسا صالحی است که هر دو از سابقه‌ای خوش، در کار برای نوجوانان برخوردارند؛ بنابراین می‌توان به عنوان نمونه‌ای از یک ترجمه و ویرایش قابل قبول روی آن حساب کرد.

ناگفته نماند از کتاب باهوش که توسط دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی مناسب شناخته شده است، ظاهراً ترجمه دیگری نیز وجود دارد که تاکنون برای ارزیابی به این دفتر فرستاده نشده است. این ترجمه با عنوان «سرنخ‌های چوب کبریتی» با ترجمه نسترن فرخ‌دوست و توسط نشر هوپا در حجم ۳۲۶ صفحه به بازار عرضه شده است. نکته عجیب در این میان، تفاوت حجم دو ترجمه است که حجم دومی نسبت به اولی حدود یک سوم بیشتر است.

کتاب یک سال پس از انتشار، یعنی در سال ۲۰۱۶ م. به زبان‌های آلمانی، ایتالیایی، ژاپنی، کره‌ای و ترکی استانبولی و در سال ۱۳۹۶ ش. (۲۰۱۷ م.) نیز به فارسی ترجمه شده است. باید گفت نویسنده در سال ۲۰۱۶ م. دومین کتاب خود «کلمه هفت حرفی» را هم منتشر کرده که ظاهراً تاکنون برگردانی از آن به فارسی صورت نگرفته است. هم‌اکنون دو کتاب را هم برای سال بعد، یعنی ۲۰۱۹، در دست انتشار دارد.

همان‌طور که گفته شد، ماجرای باهوش از چشم یک نوجوان روایت می‌شود که دارای مشکل اتیسم و آسم است. این کار موجب می‌شود خواننده به راوی و حس‌وحال او عمیقاً نزدیک شود و شرایط خاص یک نوجوان اتیسمی و ترس‌ها و تهدیدهای او را به خوبی درک کند. یک نوجوان اتیسمی، با کودک یا نوجوان عقب‌مانده ذهنی تفاوت دارد و به زعم من این کتاب در نشان دادن این تفاوت‌ها و اصلاح نگاه خوانندگان نسبت به بچه‌های اتیسمی خوب عمل کرده است.

به‌روز و تلخ، اما قابل تحمل

کیم اسلیتر در این کتاب خواننده نوجوان خود را با بسیاری از واقعیت‌ها و مسائل روز جامعه، مانند قاچاق مواد مخدر، بی‌خانمانی، خشونت در خانه و زورگویی روبه‌رو می‌کند و فضای خوبی را برای گفت‌وگویی ظریف با نوجوانان می‌گشاید.

انتخاب راوی خاص، امتیاز فوق‌العاده‌ای به کتاب بخشیده است. نویسندگان با انتخاب راوی قادر شده است با زبان بسیار نرم و ساده‌ای موضوعات را مطرح کند. وجود قهرمان مناسب، سبب شده است نویسندگان نیازی به دادن نقش‌های آمیخته به غلو به کودکان و نوجوانان نداشته باشد و مانع از سرزدن رفتارهای محیرالعقول و غیرممکن از سوی آن‌ها شود؛ چیزی که در برخی آثار جدید، حتی در برخی ترجمه‌های نسبتاً مقبول، مشاهده می‌شود. به